

במשנת החסידות

נרות חנוכה - הכה להתגבר על החושך

במס' שבת בסוגיא דחנוכה גרסינן:

מאי חנוכה דתנו רבנן כו' בדקו ומצאו פך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל והודאה.

לכאורה הדבר אומר דרשני. מה ראו חכמים לקבוע ימי הלל והודאה לזכר נס זה שארע לאבותינו בבית המקדש. והרי נסים רבים נעשו לאבותינו בבית המקדש ובמסכת אבות מנו חז"ל עשרה נסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש תמיד. גם לפי ההסבר שהובא בראשונים, שימי החנוכה נקבעו לזכר חנוכת המזבח לאחר שנטמא דורש ביאור, כי לא מצינו יום שנקבע לזכר חנוכת בית ראשון ע"י דוד או בית שני ע"י עזרא, וגם ראש חודש ניסן שהוא יום שנחנך בו משכן שעשה משה לא מצינו בו יום טוב.

שוב מצינו שקביעת ימי חנוכה היא לזכר ניצחון מתתיהו ובניו על היוונים. וכן משמע גם ברמב"ם ריש הלכות חנוכה. גם בתפילת "ועל הנסים" שאומרים בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון בימי חנוכה משמע שעיקר הנס הוא "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו'". אבל לכאורה גם נס זה אין בו חידוש מיוחד על הנסים הרבים שנעשו לישראל בימי השופטים, שאז גברו ישראל פעמים רבות על העמים שסביבם, וכן בימי דוד ושלמה, וכו'. כללו של דבר אמנם הי' כאן נס גדול של "מסרת גיבורים ביד חלשים וכו'", ועוד נס בשמן שבפך שהדליקו ממנו שמונה ימים, אבל מהו הדבר המיוחד שבנס זה שלזכרו נקבעה אחת משבע מצות דרבנן, מצות הדלקת נר חנוכה.

על כרחנו צריכים אנו לומר, שיש בהם בנסים שבחנוכה דבר המייחד אותם מהרבה נסים אחרים שאירעו לאבותינו במשך כל תולדות עם עולם, עד שראו חכמים לקבוע אותם "בהלל והודאה" ובהדלקת הנרות.

ועיקרן של דברים לפי פשוטו הוא: בימים ההם הי' כל המשך עם ישראל, שעיקר שליחותו היא "לשמש את קוני", עבודת השם בקיום התורה ומצוותי', מוטל על כף המאזניים, ובלשון הרמב"ם (בהלכות ע"ז) לעניין מצב בני ישראל במצרים, "כמעט שהי' העיקר ששתל אברהם נעקר". וזאת, משום שאילו היו היוונים מצליחים חס ושלו, בגזירתם לטמא ולעקור את הקדושה מבית המקדש חס ושלו וכן להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, הי' נעקר חס ושלו המשך עם ישראל. נמצא, שאותו נס ניצחון המלחמה נגד היוונים יש בו מעט מזעיר ושמן מנהו ממה שארע בעת יציאת מצרים, שלאחר שהי' חשש לטמיעת העם היהודי, עשה הקב"ה נס והצילם.

לפי אותו היסוד מתבאר גם מה שקבעו זיכרון גדול לזכר נס פך השמן, להודיענו, שאין אנו שמחים על ההצלה הגופנית של עם ישראל, אלא על זה שהייתה אז הצלה רוחנית, שבאה לידי ביטוי בנס שעשה הקב"ה בכדי שבני ישראל יוכלו להדליק את מנורת המקדש בשמן טהור.

זהו פשוטם של הדברים, ובאמת יש בו גם בפשט זה כדי לתת לאדם חיות והתעוררות והתלהבות גדולה כשהוא מדליק את נרות החנוכה.

בנוסף לכך שיש מצוה לפרסם את הנסים שעשה הקב"ה עם ישראל, שהרי זהו קידוש השם, פירסומי ניסא, הנה עוד זאת: בהדליקו את הנרות מרגיש האדם שבנרות אלה הוא מזכיר נס מיוחד במינו, נס שעשה הקב"ה כדי למנוע את הכיליון הרוחני של עם ישראל, נס שיש בו משמעות נצחית, נס המלמד את האדם דעת שלא יעזוב השם את צאן מרעינו ויקיים בהם את בריתו אשר כרת את האבות.

***

ואולם תורת החסידות, כדרכה, איננה מסתפקת בפשוטם של דברים. ומכמה פנים: ראשית כל, החסידות ענינה פנימיות התורה. וכדרכו של פנימי, הרי כל דבר שריח של "חיצוניות" ו"סמליות" נודף ממנו, אין החסידות מסתפקת בו, והיא חודרת לעומקו לידע ולהסביר מה אכן מסתתר בתוך "סמל" זה. ולכן ה"נרות" שאנו מדליקים בחנוכה, לפי תורת החסידות אינם רק "זכר" (מזכרת וסמל) ל"נרות" שנעשה בהם הנס בימים ההם. "נרות" אלו עצמם יש בהם עומק משלהם זאת ועוד: גם זה שהנס הגדול שארע אז באותו מאורע מכריע בתולדות עם ישראל, כשניצלו מגזירות מלכות יון הרשעה, הי' דוקא בנרות המקדש, גם זה אינו דבר של מקרה חס ושלו. שהרי אם בכל דבר שבעולם מלמדנו הבעל שם טוב הק' זי"ע שהכל הוא בהשגחה פרטית, קל וחומר בן בנו של קל וחומר לגבי נס שארע לאבותינו בבית המקדש, נס שלזכרו קבעו חכמינו ז"ל אחת מז' מצוות דרבנן! בודאי הכל מדויק ומכוון בתכלית הדיוק והכוונה.

מלבד זאת, מתוך שלפי תורת החסידות אין דבר ריק ומקרה, הרי גם פרטי ימי החנוכה ואופנם אף הם יש בהם דיוק וכוונה מיוחדת. אף שהדלקת נרות חנוכה נקבעה לזכר הדלקת נרות המנורה שבמקדש, חלוקה היא מצות הדלקת נרות חנוכה מהדלקת נרות המקדש בשלשה דברים: במקום, בזמן ובמספר. במקום כיצד? מקום נרות המנורה שבמקדש הוא בתוך ההיכל, ואילו נרות חנוכה מצווה להניחם על פתח ביתו מבחוץ. ועוד זאת: מקום המנורה הוא בדרום - ימין (צפון וימין וגו'), ואילו נר חנוכה מקומו הוא בשמאל הפתח, כדברי הגמרא שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה בשמאל. בזמנם כיצד? זמן הדלקת נרות המנורה הוא בין הערביים, מפלג המנחה, לפני שקיעת החמה, ואילו נר חנוכה "מצוה משתשקע החמה". ובמספר - מנורת המקדש היא בת שבעה קנים, ואילו מספר נרות חנוכה הוא שמונה (ברור שאין כאן שאלה, שהרי מספר שמונה הוא לזכר שמונת הימים שנעשה בהם הנס, אך מכל מקום, כיון שיודעים אנו שאין מקרה לפנינו יתברך, הרי דבר זה עצמו דורש ביאור, מדוע נקבע כן מלפניו שמנורת חנוכה תהי' בת שמונה נרות, דלא כמנורת המקדש שלזכרה היא נקבעה).

***

נקודת ויסוד ביאור תורת החסידות, טמונים בדברי מהר"ל מפראג בספרו "נר מצוה", ש"הנס הזה שנעשה בשמן הוא

הניצחון שנצחו ישראל את היונים". וכן כתב בספר שערי אורה (לאדמו"ר האמצעי) "דעיקר הנס הי' בהחזרת התורה ומצות, ועל כן עשו עיקר הנס ממציות השמן הטהור דווקא, שהוא מקור האור דתורה ומצוות".

זה שהיוונים טימאו את כל השמנים שבהיכל הי' חלק מרצונם "לטמא" את עם ישראל ולהשכיחם את קדושת התורה והמצוות. רצונם הי' שה"שמן" המאיר לישראל יהי' "שמן טמא", אור ושכל שאין מקורו בקדושת התורה, אלא בשכל של חכמת האומות, שכל דטומאה. ולכן הרי הנס שנעשה באותו השמן, שהדליקו בשמן טהור דווקא, הוא תמצית כל ניצחון המלחמה נגד היונים: כל עוד אין שמן טהור, אי אפשר להדליק ממנו אור שיאיר לכל העולם (כדברי חז"ל שאור המנורה האיר את העולם כולו). נס זה של פך השמן הוא שיא ניצחון המלחמה נגד היונים.

אמנם באה תורת החסידות ומוסיפה עומק בהבנת מהותו של הנס.

כתיב את הכל עשה יפה בעתו. כל המאורעות במשך תולדות עם ישראל, לא זו בלבד שיש בהם כוונה מכוונת מלמעלה, והכל בהשגחה העליונה, אלא עוד זאת, שהכל הוא חלק ממחשבת יוצר כל, להביא את העולם לתכלית שלמותו, משלב לשלב, עדי נגיע לתכלית הבריאה בביאת גואל צדק.

כמו שיציאת מצרים לא ארעה חס ושלוש במקרה באותה תקופה, אלא שכך רצה הקב"ה מתחילת הבריאה, שבאותו הזמן תתחיל לידת עם ישראל, שאז יתחיל למלאות שליחותו לשמש את קונו בשמירת התורה ומצוות, כך גם הנס של ימי החנוכה אינו אלא שלב חדש ומיוחד בתולדות עם ישראל.

מבחינה כללית, הרי עד אותה תקופה הי' עיקר תפקיד עם ישראל בהתעסקות בענייני קדושה. לא מיבעי בזמן בית ראשון שאז הי' המקדש על תלו, עם הארון וחמשת הדברים (שחסרו בבית שני), אלא גם לאחר זה הי' בישראל בכללות מצב של גילוי אלקות, על ידי עבדיו הנביאים, וכן בתחילת תקופת בית שני ע"י עזרא הסופר וכו'.

"בימים ההם בזמן הזה", בתקופת נס חנוכה, התחיל עם ישראל "לשמש את קונו" בשליחות חדשה ומחודשת, עבודה רוחנית מסוג שלא הי' נודע עד אז, ההתעסקות עם אישים ומצבים ומדריגות של "מלכות יון הרשעה". זו הפעם הראשונה שעתידי של עם ישראל הי' תלוי בהתגברות על אויב נחות כל כך שרצה לעקור מן השורש את אמונת ישראל. כדי לתת לעם ישראל את הכח המיוחד והחדש הדרוש לעבודה חדשה זו, הוצרך להיות גילוי אלקות מלמעלה שלא הי' כמוהו עד כה. גילוי אלקות הנותן כח לאדם לא רק להתחזק בעצמו בענייני אמונה

ויראת שמים, אלא גם להתגבר על החושך שמבחוץ ולנצחו. גילוי אלקות זה - הוא הוא נס השמן שבמנורה!

זהו הטעם הפנימי לכך שאז הוצרכה להיות "חנוכת המזבח" מחדש, חינוך מחודש של המזבת והמקדש, שכן אז התחיל חידוש ומהפך בעבודת השם. לא די בכך שהאדם מתחזק בעצמו בענייני אמונה ועבודה ויראת שמים, אלא עליו גם להתגבר ולנצח את החושך שמסביבו, "להאיר את החושך".

מעשה אין הוא מסתפק בביטול תאוותיו והגברת נפשו האלקית על נפשו הבהמית רק על ידי התעלמות מתאוות הנפש הבהמית. הוא עובד עם עצמו, ומהפך את טבע מידותיו, "מאיר" את חושך הנפש הבהמית, שובר את טבעו ומהפכו לטוב.

ברור שעבודה זו היא עבודה שיש בה חידוש עצום, ויש צורך בהארה ונתינת כח חדשה מלמעלה על כך.

רמז לדבר מבאר בעל התניא בדברי הכתוב בשירת דוד "כי אתה נרי הוי' והוי' יגיה חשכי". נר התורה ומצוות כפי שהוא לעצמו, נר המנורה שבמקדש, שרשו משם הוי'. שם הוי' לאו מילתא זוטרתא היא חס ושלוש. שם העצם, שם המפורש, שם המיוחד. ובו שורש "נרי", נר התורה והמצוות, נר המנורה שבמקדש. אמנם, כדי להאיר את החושך, "יגיה חשכי", יש צורך ב"גילוי נעלה יותר משם הוי'", ונרמז בלשון "והוי'" בו' המוסיף, מוסיף על הוי'!

מעשה מובנים ההבדלים דלעיל שמצינו בין מנורת חנוכה למנורת המקדש: מקומה הוא בחוץ ובשמאל, שכן נרות חנוכה עניינם המיוחד הוא להאיר את ה"חוץ" ואת צד ה"שמאל", וזמנם הוא "משתשקע החמה", להאיר את החושך. לפיכך מספר הוא אחד יתר על שבעת נרות המנורה, שהרי יש צורך בתוספת כח מיוחד כדי להאיר גם את החושך. ובפרטיות יותר - כבר ביאר מהר"ל עצמו שם את מעלת מספר שמונה על מספר שבעה.

סוף דבר הכל נשמע - נשמע את אשר "מספרים הנרות הללו": כשאדם מדליק נרות חנוכה לפי תורת החסידות, יש בה בהדלקה זו ובנרות אלו משמעות עמוקה ומיוחדת: לא רק שהוא מכיר ומפרסם בזה, את זה שהקב"ה הוא מנהיג טבע העולם ועושה נסים בו כרצונו ואינו מוגדר חס ושלוש בהגדרות הטבע; הוא גם לא מסתפק בזה שבהדלקה הוא רואה ושומע את השגחת הקב"ה על עם ישראל, שעשה לנו נסים בימים ההם בזמן הזה; ב"נרות הללו" רואה ומרגיש האדם את "והוי' יגיה חשכי", את הגילוי הנעלה והמיוחד שמשפיע לו הקב"ה במצות נר חנוכה, שיוכל להגביר נפשו האלקית על נפשו הבהמית, ולהפך את רצונותיו הטבעיים ולשנות טבע מידותיו, כך ש"יאיר את החושך" עד שהחושך עצמו מתהפך לאור.

להקרא הנכבד!

מתכבדים אנו בזה, להגיש בפני קהל שוחרי התורה והחסידות, גליון העשרים ואחת "במשנת החסידות". והפעם, בקשר לחנוכה - מה לומדים מנרות חנוכה, כפי שמואר בספרי חסידות. ומודיעים אנו בזאת, שניתן לקבל מאיתנו, הרבה ביאורים בחסידות, בכתב ובע"פ. בכל שבוע אנו שולחים קונטרס "תורה אור המבואר" - שהוא פירוש נפלא על מאמר מפרשת השבוע מספר לקוטי תורה להרב בעל התניא זצוקללה"ה, ולאחרונה גם צירפנו שיעור בתו"א ממיטב המשפיעים שליט"א. כמו"כ יש לנו מגוון שיעורים בספר התניא, תורה אור, לקוטי תורה ודרך מצוותך - ממיטב מוגידי-שיעורים. להורדה לחצו כאן. או כתבו לנו ע"פ הכתובת אימייל דלהלן.

מערכת לעבדך באמת

מטרתנו: לעודד לימוד החסידות ע"י הפצת ספרי הבעש"ט ותלמידיו הק'
leuvdechubamas@gmail.com